

Taalbeleid en meertaligheid aan de Universiteit Utrecht in landelijk perspectief

Peter Schrijver, UU

***TiNT 2024: Taalbeleid in het hoger onderwijs en de impact
op professioneel taalgebruik en Nederlandstalige
terminologie***

Breda, 7 en 8 november 2024

Universiteit Utrecht

Faculty of Humanities

Taalbeleid in het Nederlandse universitair onderwijs

Wet op het hoger onderwijs en wetenschappelijk onderzoek (WHW)

Art. 1.3 lid 5 ... De instellingen richten zich in het kader van hun werkzaamheden op het gebied van het onderwijs wat betreft Nederlandstalige studenten mede op de bevordering van de uitdrukkingsvaardigheid in het Nederlands.

Art. 7.2. Taal

Het onderwijs wordt gegeven en de examens worden afgenomen in het Nederlands. In afwijking van de eerste volzin kan een andere taal worden gebezigd:

- a. wanneer het een opleiding met betrekking tot die taal betreft,
- b. wanneer het onderwijs betreft dat in het kader van een gastcollege door een anderstalige docent gegeven wordt, of
- c. indien de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs dan wel de herkomst van de studenten daartoe noodzaakt, overeenkomstig een door het instellingsbestuur vastgestelde gedragscode.

En toen

... kwam de internationalisering

1. Invoering normuren, gerelateerd aan *European Credit Transfer and Accumulation System* (ECTS), sinds 1989 (Erasmus-programma)

- in eerste instantie bedoeld als norm voor de vergelijkbaarheid van universitair onderwijs binnen de EU, om studentmobiliteit mogelijk te maken
- Later:
 - normering: 1 leerjaar = 60 EC
 - normering voor studielast los van mobiliteit, met name in het kader van toenemende modularisering van het universitair onderwijs

[ECTS users' guide 2015 - Publications Office of the EU \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/eu-education/ects-users-guide-2015)

2. Ontstaan van *University Colleges* met een *Liberal Arts* opleiding en Engelstalig onderwijs (eerste: *University College Utrecht*, 1998)

3. Invoering Bachelor-Mastersysteem (Nederland: 2002-2003)

4. Met name in tweede decennium van deze eeuw: ambitie van Nederlandse universiteiten om een internationaal leidende rol op te eisen via:

- Internationalisering wetenschappelijke staf
- Internationalisering studenteninstroom
 - met name masters, ook bachelors, zowel individuele cursussen als hele curricula, worden Engelstalig

Universiteit Utrecht

Faculty of Humanities

Internationalisering (te) succesvol

Zorgen:

- Nederlands als academische taal komt onder druk te staan
- Beheersing van het Nederlands door afgestudeerden is zorgelijk
- Toegankelijkheid van het Hoger Onderwijs voor Nederlandstaligen, m.n. eerste-generatie studenten, wordt bedreigd door Engelstalig onderwijs
- Hoge kosten

Wetsvoorstel Taal en Toegankelijkheid (2019), met amendementen, voorstellen voor AMvBs, uiteindelijk door de minister teruggetrokken (2022).

- De bekostigde instellingen voor hoger onderwijs richten zich in het kader van hun werkzaamheden op het gebied van het onderwijs op de bevordering van de **uitdrukkingsvaardigheid** in het Nederlands van **studenten**.
- Invoering *Toets Anderstalig Onderwijs*: toestemming vereist voor het voeren van een opleiding of tracé binnen een opleiding in een andere taal dan Nederlands.
- Engelstaligheid moet *meerwaarde* hebben (kwaliteitsargument, maar wat betekent het?) “.. dit gelet op de specifieke aard, de inrichting of de kwaliteit van het onderwijs, meer dan het voeren van het Nederlands, in het belang is van de student met het oog op de kennis, het inzicht of de vaardigheden die hij bij afronding van de opleiding moet hebben verworven.”

Taalbeleid als wapen om internationale instroom te beteugelen

Aangescherpte zorgen:

- Grote studenteninstroom uit EER leidt tot capaciteitsproblemen op de universiteiten, hoge kosten voor overheid (m.n. EER-studenten) en druk op voorzieningen.
- Blijfkans van afgestudeerden is te laag, mede door ontbrekende beheersing van het Nederlands.

Minister zet in op zelfregie van de universiteiten via bestuurlijke afspraken:

Bestuursakkoord 2022 Hoger Onderwijs en Wetenschap (blz. 19)

- De universiteiten zijn **zeer terughoudend met het wijzigen van de onderwijstaal van opleidingen naar het Engels**. De praktijk van landelijke afstemming tussen decanen en rectoren over de onderwijstaal van opleidingen, waarbij de effecten op toegankelijkheid en doelmatigheid op stelselniveau worden meegenomen, wordt gecontinueerd. Ook de jaarlijkse rapportage over onderwijstaal per opleiding wordt gecontinueerd.
- Naast deze maatregelen die gericht zijn op een beheerste en verantwoorde internationale studentenstroom, besteden universiteiten substantieel en proactief aandacht aan het behoud van het Nederlands als academische taal onder studenten, zowel op bachelor- als master-niveau. Mede in dit kader maken universiteiten, voor de opleidingen waar dat relevant is, **ruimte voor meertaligheid in het onderwijs**.

Wet Internationalisering in Balans (WIB)

- Wetsvoorstel *Taal en Toegankelijkheid* goeddeels overgenomen in WIB (2023); taalvaardigheid Nederlands breder dan uitdrukkingsvaardigheid.
- Aanscherping: kwaliteitsargument voor het voeren van een opleiding in het Engels vervangen door **doelmatigheidsargument**; toetsende instantie is niet NVAO, maar CDHO. De TAO beargumenteert noodzaak van Engelstaligheid op basis van:
 - 1) regionale omstandigheden (krimpregio),
 - 2) de arbeidsmarkt,
 - 3) internationale uniciteit,
 - 4) de internationale positionering van een opleiding of traject.Nader uit te werken in AMvB; eerste voorstel zomer 2024
- Verdere aanscherping door minister van OCW (Kamerbrief 15-10-2024):
 - 1) regionale omstandigheden, **maar op zich onvoldoende**
 - 2) de arbeidsmarkt, **maar op zich onvoldoende**
 - 3) internationale uniciteit: **alleen indien één opleiding in NL en verdwijnen dreigt**
 - 4) de internationale positionering van een opleiding of traject: **strikt te handhaven, en dubbeltalige tracés verboden**
 - "... laat het Vlaamse stelsel zien dat het handhaven van Nederlands als norm de kwaliteit en reputatie van instellingen niet in de weg hoeft te staan."
 - Minister zet in op zelfregie van universiteiten [sic!]

Taalbeleid aan de Universiteit Utrecht

- Tot 2019 (WTT) had de UU een *gedragscode* taalbeleid (zéér beknopt)
- WTT eist taalbeleidsplan van universiteiten: aanleiding voor een grondige aanpak.

1. Wat betekent het om een tweetalige (Nederlands-Engels) universiteit te zijn?

Basis is taalbeleid van de EU:

Multilingualism, in the EU's view, is an important element in Europe's competitiveness. One of the objectives of the EU's language policy is therefore that every European citizen should master two other languages in addition to their mother tongue.

Taalbeleid Universiteit Utrecht (2022):

De keuze voor tweetaligheid stelt de Universiteit Utrecht voor een organisatorische uitdaging. Hoe bestaan Nederlands en Engels als gebruikstalen in de praktijk van alledag in deze grote en complexe organisatie naast elkaar? Hoe garanderen we voldoende inclusiviteit voor staf en studenten *zonder* tot eentaligheid, Engels of Nederlands, over te gaan? Hoe geven we gestalte aan onze visie over tweetaligheid in de begeleiding en de training van studenten en staf?

Taalbeleid aan de Universiteit Utrecht

2. Wat is een Nederlandstalige opleiding?

- VSNU/UNL definieert Nederlandstalige opleidingen als “opleidingen die enkel te volgen zijn wanneer de student de Nederlandse taal machtig is. Dat sluit overigens niet uit dat bij een deel van de vakken de voertaal Engels is of dat er Engels- of anderstalige literatuur wordt aangeboden.” M.a.w. een opleiding met b.v. 25% verplichte cursussen in het Nederlands en 75% Engelstalig onderwijs, geldt als Nederlandstalig.
- UU definieert:
 - **N** = 0% van het onderwijs van (het tracé binnen) de opleiding is Engelstalig
 - **N(+E)** = maximaal 33,3% van het onderwijs is Engelstalig
 - **E(+N)** = > 33,3% maar < 100% van het onderwijs is Engelstalig
 - **E** = 100% van het onderwijs is Engelstalig
 - Op cursusniveau: taal van toetsing bepaalt talige categorisering van cursus; rekenformule voor weging verplichte + keuzecursussen
- Overgenomen in WIB (behalve rekenformule)

Het probleem van het snel wisselende overheidsbeleid

1. Tot 2018-19: overheid staat toe dat universiteiten de WHW ("onderwijs is Nederlandstalig, tenzij ...") naar believen interpreteren
2. 2018-2019 (WTT): overheid handhaaft WHW en staat op deugdelijke onderbouwing van "tenzij", waarbij o.m. kwaliteit belangrijk is
3. 2021-2022 (Bestuursakkoord): overheid + universiteiten gebruiken taalbeleid om internationalisering van universiteiten te beheersen (= beperken), o.m.
 - door in te zetten op *numerus fixus* op Engelstalige tracés/opleidingen
 - door dubbeltalig onderwijs te stimuleren (Nederlands- naast Engelstalig tracé)
4. 2022-23 (WIB-1): overheid verwerpt kwaliteitsargument als legitieme basis voor Engelstaligheid en zet in op doelmatigheid
5. 2024 (WIB-2): minister verwerpt dubbeltalige tracés en stuurt sterk op eentalig Nederlands bacheloronderwijs.

Wat te doen?

- Blijf binnen de wet
- neem het voortouw in de zelfregie (soms volgt de overheid dan)
- formuleer taalbeleid en de eventuele dilemma's scherp en duidelijk, *begin* met een bestuurlijk bruikbaar kader en visie, en leg *daarna* inhoudelijke doelen en middelen m.b.t. taalniveau vast
- creëer draagvlak binnen de universiteit(en)
- houd het hoofd koel en verval niet in de waan van de dag

